

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

УДК 111.12:165.741

Д. Ю. СНІТЬКО^{1*}

^{1*}Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (Дніпро), ел. пошта dimanche82@gmail.com; ORCID 0000-0001-7417-7958

ВОЛЯ ДО ІСТИНИ У ФІЛОСОФІЇ ПРАГМАТИЗМУ

Мета. Оскільки чіткої постановки питання про волю до істини як екзистенціал раніше не було здійснено, дана стаття присвячена вирішенню такої задачі. У зв'язку із зазначеним, метою дослідження постає аналіз феномену волі до істини у філософії прагматизму. Це передбачає виконання наступних завдань: визначення основних принципів розуміння істини в роботах теоретиків прагматизму; аналіз феномену «волі до вірування» в прагматизмі; розробку та виокремлення феномену волі до істини, його сутності та чинників в рамках прагматичної філософії. **Методологія.** В ході дослідження було використано аналітичний, порівняльний та феноменологічний методи. **Наукова новизна.** Вперше артикульовані екзистенціал волі до істини, його сутність та чинники на предметі філософії прагматизму. **Висновки.** Аналіз феномену «волі до віри» в прагматизмі доводить, що він може бути витлумачений саме як «воля до істини», оскільки вірування в істинність чогось в прагматизмі невіддільна від самої істини і практики. В рамках прагматичної філософії встановлено сутність феномену волі до істини, що розуміється як прагнення людини до стійкого і відповідного реальності та власним цілям переконання щодо самого себе і реальності. Основними чинниками названого феномену в прагматизмі постають сумнів (сумнів визначається як передумова встановлення вірування (переконання), яке дає людині впевненість у позитивному вирішенні певних життєвих задач)), та стійке переконання (істина), що дає можливість людині здійснювати успішну діяльність і досягати поставлених цілей. Саме цим і зумовлене воління людини до істини: буття людини визначається тим, що людина воліє знати, як саме їй бути і діяти.

Ключові слова: людина; істина; воля до істини; «воля до віри»; прагматизм; екзистенціал.

Актуальність

У наш час, коли звичною стала теза про «кінець філософії», а численні критики наполягають на безпідставності її претензій на статус «першої науки», відповідь на питання про зв'язок філософії з істиною стає вельми актуальною. Через це необхідно торкнутися питання про практичність філософії та її зв'язок із існуванням кожної людини. Стосунок філософії до практичних аспектів людського буття виявляється через ставлення людини до істини, і саме прагнення людини до істини постає одним із основних екзистенціалів. Проблема істини вже давно не розглядається лише в контексті гносеології, а все більше стосується сфери антропо-

логічних досліджень [8, с. 62, 63]. Втім, сам феномен волі до істини є малодослідженим.

У зв'язку із зазначеним, необхідно артикулювати феномен волі до істини, оскільки він має неабияке значення для розуміння самої людини. Проблема стосунку людини й істини була актуалізована у філософії прагматизму в контексті розуміння сутності самої істини, а феномен волі до істини у прагматизмі виражений через концепт «волі до віри».

Більшість досліджень, присвячених філософії прагматизму, традиційно аналізують проблему критеріїв істини та питання гносеології, що розроблялися теоретиками прагматизму (дані аспекти досліджували І. Криворучко, К. Момджян, А. Зотов, В. Добриніна,

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

Н. Поліщук, М. Кохановська, А. Цвібель, Є. Логвінов). В роботах І. Джохадзе та Н. Юліної було здійснено детальний огляд основних концептуальних положень прагматизму.

Слід також відзначити дослідження Ю. Мельвіля та П. Гуревича по антропологічній проблематиці в філософії прагматизму, де феномен волі до істини хоч і був проаналізований, проте даний аналіз не виходив за рамки загальноприйнятих кліше радянської епохи щодо прагматичної філософії. Усі згадані автори не звертали серйозної уваги на предмет, що постає в центрі даного дослідження – прагнення людини до істини, волю до істини.

В англомовних дослідженнях феномен волі до істини в контексті прагматизму також не був самостійним предметом аналізу, а «воля до віри», як правило, розглядається у зв'язку із проблемами психології, еволюції науки та методології пізнання (наприклад, дослідження Sami Pihlström, Martin Jay та ін. [19, 22]).

Не зважаючи на це, деякі західні дослідження дають підстави говорити про волю до істини як окремий предмет в рамках прагматичної філософії. Слід нагадати, що в європейській філософії феномен волі до істини був артикульований М. Фуко у його відомому дослідженні «Історія сексуальності». В сучасних французьких дослідженнях цій проблемі приділяється досить багато уваги [17, 21]. Однак, феномен прагнення до істини розглядається скоріше в суспільно-політичному контексті, пов'язуючись із процесами історичного становлення влади.

Феномен волі до істини в якості екзистенціалу в своїх роботах аналізують Калашян А. Л. та Препотенська М. В. [6, 13], втім даний феномен не розглядається ними як окремий предмет дослідження.

Мета

Оскільки чіткої постановки питання про волю до істини як екзистенціал не було здійснено, дана стаття буде присвячена вирішенню такої задачі. У зв'язку із вище зазначеним, метою дослідження постає аналіз феномену волі до істини у філософії прагматизму. Це передбачає виконання наступних завдань: визначення основних принципів розуміння істини в роботах теоретиків прагматизму; аналіз феномену «волі до вірування» в прагматизмі; розробку та виокрем-

лення феномену волі до істини, його сутності та чинників в рамках прагматичної філософії.

Виклад основного матеріалу

В історії філософії можна було спостерігати багато спроб визначити її як «практичну», зауваживши на важливості для людини. Під «практичною» філософією довгий час (ще часто й сьогодні) розуміли передусім етику або до того ж ще й усяку суспільновиробничу, спрямовану на «оволодіння» природою, форму знання (наприклад, в філософії Нового часу чи в марксизмі). Як правило, проблема практики розглядалась через її протиставлення теорії. Сучасна філософія пропонує певну альтернативу в оцінці філософії – з одного боку можна спостерігати намагання наблизити філософські пошуки до людської практики і навіть зробити її «корисною», а з іншого боку стверджується теза про «смерть філософії» та необхідність її подолання.

Однією з відомих спроб актуалізувати практичну спрямованість філософії та пізнання був американський прагматизм, що визначає практику як сферу людських інтересів, пов'язану із вирішенням життєвих проблем в усій їхній різноманітності. Разом із цим у прагматизмі знімається протиставлення практичного і теоретичного, а залишається лише уявлення про пізнання чуттєве та розумне, що не заперечують, а доповнюють один одне.

В прагматизмі відбулася потужна критика класичної філософії (передусім суто теоретичного мислення). Власне, критичне ставлення до класичної філософії від Сократа до Гегеля відбулося, ніби, саме через схильність останньої до теорії і певне протиставлення практиці, що виявилось у відірваності філософських пошуків від життєвих потреб людини. Саме тому В. Джеймс бачив прагматизм в якості вчення, що може примирити раціоналізм та емпіризм, ідеалізм та матеріалізм, теорію і практику [3, с. 30-31].

Для того, щоб зняти протистояння теорії і практики представники прагматизму розробили певну методіку визначення «істинності» будь-якої теорії: в ситуації наявності двох протилежних думок з приводу чогось, необхідно намагатися витлумачити кожну з них, вказуючи на їх можливі практичні наслідки, і «істинною» виявиться та, що більше сприяє вирішенню практичних завдань. Якщо ж ми не здатні знайти

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

ніякої практичної різниці від їх застосування, то обидві точки зору представляють собою одне й те саме і подальша суперечка не має смислу. Іншими словами «...не може бути різниці в абстрактній істині, яка б не виразилась у конкретних фактах і у способі дії, що витікає звідси для кого-небудь, як-небудь і коли-небудь. Все завдання філософії повинно було б полягати в тім, щоби вказати, яка вийде для мене і для вас певна різниця в певні моменти нашого життя, якщо б була істинною та чи інша формула світу» [3, с. 36].

Отже, прагматизм пропонує відвернутися від принципів, категорій, перших начал і заставляє дивитись в напрямку практичних результатів і фактів. В підтримку такого підходу – теза про «відносність» істини, що частково підтверджує поступ сучасної науки і відкриття самого феномену наукових революцій. Заперечення щодо наведеної вище тези представників прагматизму можуть бути як з боку ідеалістів-метафізиків, так і з боку матеріалістів-об'єктивістів (марксистів), сутність дорікань яких схожа – треба узгоджуватись із об'єктивною загальною істиною.

Однак, Д. Дьюї стверджував, що філософія має служити вирішенню життєвих проблем людини і сприяти досягненню блага, а не шукати абстрактних істин і перших начал, претендуючи на статус самоцінної науки: «Сама ідея цілей-в-себе, отличных от целей, которые называют простыми средствами, свидетельствует о сохранности прежней ситуации в философии, несомненно тормозящей ее развитие сегодня» (рос.) [5, с. 144]. Представники прагматизму скоріше не відкидають існування істини як такої, а лиш наполягають на тому, що будь-яка істина, що на неї зважає людина, має безпосередній стосунок до її існування, а наслідки цього стосунку неодмінно проявляються в практичній сфері.

Можливо, саме в такому ключі слід розуміти й відомий вислів Чарльза Пірса: «... рассмотрите, какого рода следствия, могущие иметь практическое значение, имеет, как мы полагаем, объект нашего понятия. Тогда наше понятие об этих следствиях и есть полное понятие об объекте» (рос.) [10, с. 278]. Пірс, як бачимо, говорить про поняття, належне до мови, тобто про знакову систему і виявляється проблематичним заперечити факт того, що наші поняття предметів

стосуються їх практичних аспектів.

Треба звернути увагу на те, що в наведеному визначенні не міститься заперечення теоретичного знання як такого. Але заперечення теорії можна спостерігати у послідовників Пірса. Відомо, що в рамках прагматизму між його представниками виникали певні суперечки, зокрема і між такими знаковими фігурами як В. Джеймс та Ч. Пірс. Мова йде саме про розуміння практичного спрямування науки (філософії). Так, Ч. Пірс в своїх працях наполягав на тезі про те, що науковий пошук має бути радикально позбавлений від утилітарних цілей, а тому не варто шукати в теоретичній науці практичних вигод, і в цьому її особливість. «Крайне желательно, если не сказать необходимо, для успешного продвижения открытий – как в философии, так и в науке вообще, – чтобы практическая выгода, высокая или низкая, была удалена из поля зрения исследователя» (рос.) [11, с. 261]. На думку Пірса, упереджений практичний інтерес обмежує, паралізує філософські і наукові пошуки (пошуки істини).

На відміну від Чарльза Пірса Вільям Джеймс часто використовував психологічний підхід до тлумачення фактів, що лежать в основі людського буття. Саме в цьому і полягає суттєва відмінність концепції Джеймса від початкових розробок Пірса, що стало навіть основою для певних конфліктів між згаданими мислителями [16, р. 195]. Якщо Пірса цікавила скоріше сама істина, її теоретичне осмислення, то Джеймса (та наступних прагматиків) більше цікавили саме практичні аспекти істини, тісно пов'язані із людською діяльністю.

Ч. Пірс аналізував передусім теоретичну діяльність розуму, пов'язану із наукою, що спрямована на встановлення істини; проте, з іншого боку, саме мислення, його ідеї (згідно із Ч. Пірсом) конститууються через практичну діяльність людини як взаємодію із емпіричними предметами. Для американського мислителя не існувало протистояння між практичною і теоретичною діяльністю, – вони становлять взаємну єдність, обумовлюючи одна одну.

Ч. Пірс справді багато в чому наслідував емпіричну традицію, зазначаючи, наприклад, що кожний стимул до дії своїм джерелом має чуттєві об'єкти [12, с. 125], – саме така настанова породила подальшу тенденцію до інструментального тлумачення істини в пізніших версіях

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

прагматизму (на чому особливо наполягали вітчизняні критики). По суті, таким чином, ніби, заперечувався трансцендентний характер людської діяльності, що оголошувалась цілком залежною від емпіричного досвіду.

Проте, насправді, вплив та детермінація емпіричних об'єктів ніколи не оголошувалась прагматистами абсолютними в справі людської практики, оскільки саме віра людини щодо певних емпіричних об'єктів та наслідків їх використання була визначальною в цьому контексті, як це можна було бачити більш виразно у поглядах В. Джеймса. Оскільки «віра» у Джеймса розуміється саме як впевненість індивіда в «істинності» власних ідей, в даній концепції присутній вагомий суб'єктивний момент, адже вагомим і реальним постає тільки те, у що людина вірить [20, р. 110].

Ставлячи питання про роль вірування й сумніву в плані людської діяльності, В. Джеймс підкреслював, що саме вірування постає головним мотивом для дії, тоді як сумнів виступає стримуючим чинником. Сумніви ведуть людину до пасивності, тоді як вірування, критерієм якого є саме готовність діяти практично, притаманна активній природі людської душі. Таким чином, віра й переконаність в досягненні бажаних цілей відповідають активній людській сутності і спонукають діяльність, тоді як сумнів, відсутність чіткого вірування – до пасивності і суперечать природі людини [4, с. 13, 42-44].

Сумнів виявляється стримуючим чинником в питанні практики, оскільки захоплений сумнівом суб'єкт опиняється в ситуації нерішучості, невпевненості щодо своїх дій та їх результатів. Тільки із набуттям вірування щодо ефективності чи істинності певної стратегії поведінки, людина наважується на реалізацію даного способу дії. Іншими словами, Джеймс вважає, що людина прагне встановити «істину», тобто вірування в певні «факти», бо це дає підстави сподіватись на успішність власної практичної діяльності. «Воля до віри» постає в якості «волі до істини».

Тут варто згадати і положення Ч. Пірса про те, що сумнів, що є «ментальною дією» і отожднюється із запитуванням, із відсутністю стереотипу щодо певного предмету, передбачає мислення і пошук «вірування», тобто певної «істини» [9, с. 109, 110]. Сумнів постає як прагнення й рішучість знайти відповідь, тобто як

мислення з метою віднайти задовільну істину (вірування). Сумнів виявляється прагненням світоглядної завершеності, представляється як творчість мислення в пошуках «істини». Вірування ж, вироблене в результаті діяльності мислення, ототожнюється Ч. Пірсом із наявністю у людини сталого судження, уявлення про певний предмет або явище.

Прагнення людини до встановлення вірування пояснюється тим, що стан сумніву, окрім всього іншого, супроводжується неприємним психологічним станом стурбованості, нерішучості, а тому метою діяльності мислення є позбавлення від подібного стану. Натомість, вірування породжує у людини комфортний психологічний стан заспокоєності, що позбавлений тривоги й сумніву. Пірс говорить про це так: «Деятельность мышления возбуждается раздражением, вызванным сомнением, и прекращается, когда достигается верование; так что производство верования есть единственная функция мышления» (рос.) [10, с. 271].

Мислення призводить до встановлення вірування, переконання в «істинності» певних уявлень про світ, після чого саме воління до практичного впровадження вірування домінує у людській свідомості. («Окончательный результат мышления есть акт воления», – наполягає Пірс [10, с. 275]). Іншими словами, воління виходить у практичну діяльність, упевнившись у доцільності певного способу розуміння світу і ставлення до нього. Воля й суб'єктивна істина поєднуються в практиці.

Звісно, питання істини таким чином потрапляє у пряму залежність від суб'єктивних переживань і інтересів окремої людини. Помилковість подібного підходу, що ґрунтований на піднесенні значущості власних уявлень індивіда, розриві між реальністю речей та суб'єктивним, зауважували неодноразово (наприклад, Карен Хорні, вбачаючи в цьому основу для розвитку невротичних розладів). Однак треба зауважувати, що в даній ситуації мірилом відповідності вірування реальності речей у прагматистів виступає сама людська практика, що у випадку невідповідності переконань реальному світові завжди буде приводити індивіда до менш успішної діяльності. Іншими словами, сама людина постійно коригує свої вірування, приводячи їх у відповідність до реальності. Якщо певне суб'єктивне вірування може вважатися помил-

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

ковим, хибним, ніби не відповідним «об'єктивній істині» з боку приборчаних абсолютних істин, то стає не зрозумілим, як на основі «хибного» вірування людині все ж вдається досягати поставлених цілей.

В контексті оцінки ролі вірування в питаннях пізнання і діяльності можна навести вдалий вислів Л. Вітгенштайна: «Когда я следую правилу, я не выбираю. Я следую правилу вслепую» (рос.) [1, с. 342]. Критики прагматизму зауважують саме на даному «негативному» аспекті, проте випускають із поля зору той доведений факт, що багато дій людина виконує саме за звичкою, реалізуючи принцип «економії мислення». Насправді, звичка може бути корисною і виступати основою для успішної практичної діяльності. Авжеж, не можна абсолютизувати подібний підхід, адже людська практика вимагає часто мислення і вибору, але самі прагматики не заперечують даної тези, лише зазначаючи, що в критичних ситуаціях людина прагне шляхом мислення встановити більш відповідне вимогам реальності вірування і сформулювати нову, «ефективнішу» звичку [2, с. 320–322].

Теза прагматиків щодо «корисності» певного вірування не має викликати однозначного заперечення. Навіть етимологічний аналіз такого поняття як «користь» показує, що «корисний» можна розуміти як «той, що полегшує існування людини»; розглядати поняття «користь» можна у значенні «добрі наслідки для когось, що самі по собі виступають благом і полегшують буття-в-світі» [14, с. 44]. Іншими словами, теза прагматиків про корисність істини (вірування) стверджує лиш те, що людина запитує про істину на основі власної переконаності в необхідності цього.

Воля до віри постає волею до істини, хоч і прийнято вважати серед дослідників прагматизму, що поняття істини в прагматизмі цілком нівельовано. Подібне уявлення є помилковим. Насправді, під «істиною» прагматики розуміють не трансцендентну інваріантну ідею (як у класичній раціоналістичній традиції), а ідею, що пов'язана цілком із людською практикою, а тому, в залежності від варіативності практики, має відносний характер.

В будь-якому разі, людина, що прагне задовільного вірування, переконана в його істинності. Отже, якщо вірною є формула прагматиків «істина дорівнює віруванню», то справед-

ливим є і обернений варіант цієї формули: вірування дорівнює істині. Звичайно, як уже було сказано вище, мова йде про істину суб'єктивного (індивідуального) характеру – «я переконаний, що моє уявлення про щось є істинним». Подібні розміркування, зокрема, можна знайти у прагматиста Фердинанда Шиллера [15, с. 62–63].

Воління до істини пов'язане із визнанням людиною пріоритетності духовного над матеріальними, чуттєвими благами і задоволеннями, оскільки встановлення істини дарує передусім блага ментального плану. Воління до істини, тобто, пов'язане саме із піклуванням про власну душу, бо істину шукають не так заради пізнання, а скоріше заради змоги мати блага в душі. В цьому моменті як раз і поєднуються практичний і теоретичний аспекти, точніше, знімається їхнє протиставлення, адже істина стає справою практичною, оскільки йдеться про власне існування індивіда. Можна сказати, що в даному випадку йдеться про етичний вимір прагнення до істини, бо особистість, шукаючи істину, шукає відповідь на питання: Як мені бути? [18, р. 22].

Іншими словами, в рамках прагматичної філософії актуалізується екзистенціал «волі до істини», що проявляється в певних суб'єктивістських висновках теоретиків прагматизму. Втім, насправді, даний суб'єктивізм виявляється наслідком цілком раціональної тези (яку поділяє і сучасна наука, і представники неопрагматизму) щодо самої суті пізнання: воно не є простим копіюванням реальності, а тому істина завжди матиме в собі щось від самого суб'єкта пізнання [7]. В цьому контексті стають зрозумілими зацікавлення представників неопрагматизму риторикою, яка в даному випадку виступає комунікативним полем, через яке може реалізовуватись екзистенціал «волі до істини».

Наукова новизна

Вперше артикульовані екзистенціал волі до істини, його сутність та чинники на предметі філософії прагматизму.

Висновки

Було визначено основні принципи розуміння істини в роботах теоретиків прагматизму, що зводяться до ствердження істини в

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

суб'єктивному розумінні, проте даний суб'єктивізм не протистойть реальності, а активно із нею взаємодіє, покладаючи практичну діяльність. Аналіз феномену «волі до вірування» в прагматизмі доводить, що він може бути витлумачений саме як «воля до істини», оскільки вірування в істинність чогось в прагматизмі невіддільна від самої істини і практики.

Через виокремлення феномену волі до істини в рамках прагматичної філософії встановлено сутність даного феномену, що розуміється як прагнення людини до стійкого і відповідного

реальності та власним цілям переконання щодо самого себе і реальності. Основними чинниками названого феномену в прагматизмі постають сумнів (сумнів визначається як передумова встановлення вірування (переконання), яке дає людині впевненість у позитивному вирішенні певних життєвих задач) та стійке переконання (істина), що дає можливість людині здійснювати успішну діяльність і досягати поставлених цілей. Саме цим і зумовлене воління людини до істини: буття людини визначається тим, що людина воліє знати, як саме їй бути і діяти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витгенштейн, Л. *Философские исследования* / Л. Витгенштейн / Языки как образ мира. – Москва : ООО «Издательство АСТ»; Санкт-Петербург : Terra Fantastica, 2003. – С. 220–546.
2. Дахігг, Ч. *Сила звички* / Чарльз Дахігг. – Харків : КСД, 2016 – 432 с.
3. Джеймс, В. *Прагматизм* / В. Джеймс. – Санкт-Петербург : Шиповник, 1910. – 244 с.
4. Джеймс, У. *Воля к вере* / У. Джеймс / Пер. с англ.; сост. Л. В. Блинников, А. П. Поляков. – Москва : Республика, 1997. – 431 с. – С. 3 – 206.
5. Дьюи, Д. *Реконструкция в философии* / Д. Дьюи // Реконструкция в философии. Проблемы человека; пер. с англ., послесл. и примеч. Л. Е. Павловой. – Москва : Республика, 2003. – С. 4–132.
6. Калашян, А. Л. *Оправдание философии, или Философская истина и псевдофилософская ложь* / А. Л. Калашян // Вопросы философии. – 2011. – № 5. – С. 99–107. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=320.
7. Логвинов, Е. В. *Прагматизм и неопрагматизм: реконструкция учения Дж. Дьюи у Р. Рорти* / Е. Логвинов // Вопросы философии. – 2016. – № 2. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1353.
8. Маливский, А. Н. *Антропологизация базового проекта Декарта в современной историко-философской литературе* / А. Н. Маливский // Sententiae. – 2013. – Vol. 18, № 1. – С. 51–63.
9. Пирс, Ч. С. *Закрепление верования* / Ч. С. Пирс // Вопросы философии. – 1996. – № 12. – С. 106–120.
10. Пирс, Ч. С. *Как сделать наши идеи ясными* / Ч. С. Пирс // Пирс, Ч. С. *Избранные философские произведения*; пер. с английского К. Голубович, К. Чухрукидзе. – Москва : Логос, 2000. – С. 266–295.
11. Пирс, Ч. С. *Принципы философии, Т. 2.* / Ч. С. Пирс. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – 320 с.
12. Пирс, Ч. С. *Как сделать наши идеи ясными* / Ч. С. Пирс // Вопросы философии. – 1996. – № 12. – С. 120–132.
13. Препотенська, М. П. *Екзистенційні виміри риторики: Дис. канд. філос. наук: 09.00.04* / М. П. Препотенська / Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – Київ, 2006. – 187 арк. – Бібліогр.: арк. – С. 165–187.
14. Снітько, Д. Ю. *Воля до істини як предмет філософії* / Д. Ю. Снітько // «Антропологічні виміри філософських досліджень»: тези VI Міжнародної наукової конференції (м. Дніпро, 13–14 квіт. 2017 р.), – 2017. – С. 41–44.
15. Шиллер, Ф. *Наши человеческие истины* / Ф. Шиллер. – Москва : Московская школа политических исследований, 2003. – 344 с.
16. Atkins, R. K. *Peirce's «Paradoxical Irradiations» and James's The Will to Believe* / R. K. Atkins // Transaction of the Charles S. Peirce Society. – 2015. – Vol. 51, № 2. – pp. 173–200.
17. Bouveresse, J. *Le désir, la vérité et la connaissance : la volonté de savoir et la volonté de vérité chez Foucault* / J. Bouveresse // La reconstruction de la raison. Dialogues avec Jacques Bouveresse. Philosophie de la connaissance. – Paris, 2014. – Retrived from: <http://books.openedition.org/cdf/3507>.
18. Christian, R. A. *Truth and consequences in James «The Will To Believe»* / R. A. Christian // International Journal for Philosophy of Religion. – 2005. – Vol. 58 – pp. 1–26.
19. Dunham, J. *Idealism, pragmatism, and the will to believe: Charles Re-nouvier and William James* / J. Dunham // British Journal for the History of Philosophy. – 2015. – Vol. 23, № 4. – 756–778. – Retrived from: <http://dx.doi.org/10.1080/09608788.2014.1002074>.

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

20. McWilliams, S. A. William James' pragmatism and PCP / S. A. McWilliams // Personal Construct Theory & Practice. – 2009. – №. 6. – pp. 109–119. – Retrived from: <http://www.pcpnet.org/journal/pctp09/mcwilliams091.pdf>. (дата обращения: 05.12.2016).
21. Terrel, J. De la critique de la volonté de vérité au courage de la vérité / J. Terrel // Cahiers philosophiques. – 2012. – № 130. – P. 7–28.
22. Southworth, J. The Passional Nature and the Will to Believe / J. Southworth // Transaction of the Charles S. Pierce Society. – 2016. – Vol. 52. – №. 1. – P. 62–78.

Д. Ю. СНИТЬКО^{1*}

^{1*}Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени ака-демика В. Лазаряна (Днипро), эл. почта dimanche82@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7417-7958

ВОЛЯ К ИСТИНЕ В ФИЛОСОФИИ ПРАГМАТИЗМА

Цель. В связи с тем, что четкой постановки вопроса о воле к истине в качестве экзистенциала ранее не было, данная статья посвящена решению этой задачи. Таким образом, целью исследования предстает анализ феномена воли к истине в философии прагматизма. Это предусматривает решение следующих задач: определение основных принципов понимания истины в прагматизме; анализ феномена «воли к вере» в прагматизме; разработку и выделение феномена воли к истине, его сущности и предпосылок в рамках прагматической философии. **Методология.** В ходе исследования были использованы аналитический, сравнительный и феноменологический методы. **Научная новизна.** Впервые артикулирован экзистенциал воли к истине, его сущность и предпосылки в контексте философии прагматизма. **Выводы.** Анализ феномена «воли к вере» в прагматизме показывает, что он может быть истолкован именно как воля к истине, поскольку верование в истинность чего-либо в прагматизме неотделима от самой истины и практики. В рамках прагматизма установлена сущность феномена воли к истине, который понимается как стремление человека к устойчивому и соответствующему реальности и собственным целям убеждению относительно себя и реальности. Основными предпосылками указанного феномена выступают сомнение (сомнение определяется в качестве предпосылки верования (убеждения), которое дает человеку уверенность в положительном решении определенных жизненных задач) и устойчивое убеждение (истина), которое дает возможность реализовать успешную деятельность и достигать поставленных целей. Именно этим и обусловлено стремление человека к истине: бытие человека определяется тем, что человек стремится знать, как именно ему быть и действовать.

Ключевые слова: человек; истина; воля к истине; «воля к вере»; прагматизм; экзистенциал.

D. Y. SNITKO^{1*}

^{1*}Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (Dnipro), e-mail dimanche82@gmail.com; ORCID 0000-0001-7417-7958

WILL TO TRUTH IN THE PHILOSOPHY OF PRAGMATISM

Purpose. Since the clear statement of the will-to-truth question as an existential has not been fulfilled before, this article is devoted to the solution of such a task. In connection with the above, the purpose of the study is to analyze the phenomenon of will to truth in the philosophy of pragmatism. This involves the following tasks: the definition of the basic principles of understanding the truth in the works of theorists of pragmatism; analysis of the phenomenon of «will to believe» in pragmatism; development and selection of the phenomenon of will to truth, its essence and factors within the framework of pragmatic philosophy. **Methodology.** The author used analytical, comparative and phenomenological methods in the research. **Originality.** For the first time, the paper articulates the existential of the will to truth, its essence and factors on the subject of the philosophy of pragmatism. **Conclusions.** The analysis of the phenomenon of «will to believe» in pragmatism proves that it can be interpreted as «will to truth», because belief in truth of something in pragmatism is inseparable from the truth itself and practice. Within the framework of pragmatic philosophy, the author has determined the essence of will-to-truth phenomenon, which is understood as the aspiration of man to a stable and relevant to reality and his own goals persuasion in relation to himself and reality. The main factors of this phenomenon in pragmatism are doubts (doubts are defined as a

ЛЮДИНА У ТЕХНОСФЕРІ

prerequisite for the establishment of belief (beliefs), which gives a person confidence in the positive decision of certain life tasks) and persistent belief (truth) that enables a person to succeed and achieve his goals. That is precisely the result of the man's will to truth: the existence of man is determined by the fact that a person prefers to know how to act.

Keywords: human; truth; will to truth; «will to believe»; pragmatism; existential.

REFERENCES

1. Vitgensheyn, L. (2003) *Filosofskie issledovaniya. Yazyki kak obraz mira*. Moscow: «Izdatelstvo AST»; Saint-Petersburg: Terra Fantastica. (In Russian)
2. Dakhigg, Ch. (2016). *Syla zvychy*. Kharkiv: KSD. (In Ukrainian)
3. Dzheyms, V. (1910). *Pragmatizm*. Saint-Petersburg: Shipovnik. (In Russian)
4. Dzheyms, U. (1997). *Volya k vere*. Moscow: Respublika. (In Russian)
5. Dyui, D. (2003). *Rekonstruktsiya v filosofii*. Moscow: Respublika. (In Russian)
6. Kalashyan, A. L. (2011). Opravdanie filosofii, ili filosofskaya istina i psevdofilosofskaya lozh. *Voprosyi filosofii*, 5, 99–107. – Retrived from http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=320. (In Russian)
7. Logvinov, E. V. (2016). Pragmatizm i neopragmatizm: rekonstruktsiya ucheniya Dzh. Dyui u R. Rorti. *Voprosyi filosofii*, 2. Retrived from http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1353. (In Russian)
8. Malivskiy, A. N. (2013). Antropologizatsiya bazovogo proekta Dekarta v sovremennoy istoriko-filosofskoy literature. *Sententiae*, 18 (1), pp. 51-63. (In Russian)
9. Pirs, Ch. S. (1996). Zakreplenie verovaniya. *Voprosyi filosofii*, 12, pp. 106-120. (In Russian)
10. Pirs, Ch. S. (2000). Kak sdelat nashi idei yasnyimi (pp. 266-295). *Ch. S. Izbrannyye filosofskie proizvedeniya*. Moscow: Logos. (In Russian)
11. Pirs, Ch. S. (2001). *Printsipy filosofii*, V. 2. Saint-Petersburg: Sankt-Peterburgskoe filosofskoe obshchestvo. (In Russian)
12. Pirs, Ch. S. (1996). Kak sdelat nashi idei yasnyimi. *Voprosyi filosofii*, 12, pp. 120–132. (In Russian)
13. Prepotenska, M. P. (2006). *Ekzystentsiini vymiry rytoryky* (Dys. kand. filos. nauk). Instytut filosofii im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy, Kiyv. (In Ukrainian)
14. Snitko, D. Y. (2017). Volia do istyny yak predmet filosofii. «Antropologichni vymiry filosofskykh doslidzhen»: tezy VI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. (pp. 41-44). Dnipro. (In Ukrainian)
15. Shiller, F. (2003). *Nashi chelovecheskie istiny*. Moscow: Moskovskaya shkola politicheskikh issledovaniy. (In Russian)
16. Atkins, R. K. (2015). Peirces «Paradoxical Irradiations» and James The Will to Believe. *Transaction of the Charles S. Pierce Society*, 51 (2), pp. 173–200. (In English)
17. Bouveresse, J. (2014). Le désir, la vérité et la connaissance: la volonté de savoir et la volonté de vérité chez Foucault. La reconstruction de la raison. *Dialogues avec Jacques Bouveresse. Philosophie de la connaissance*. Paris. Retrived from <http://books.openedition.org/cdf/3507>. (In French)
18. Christian, R. A. (2005). Truth and consequences in James «The Will To Believe». *International Journal for Philosophy of Religion*, 58, pp. 1–26. (In English)
19. Dunham, J. (2015). Idealism, pragmatism, and the will to believe: Charles Renouvier and William James. *British Journal for the History of Philosophy*, 23 (4), pp. 756-778. Retrived from <http://dx.doi.org/10.1080/09608788.2014.1002074>. (In English)
20. McWilliams, S. A. (2009). William James pragmatism and PCP. *Personal Construct Theory & Practice*, 6, pp. 109–119. Retrived from <http://www.pcpnet.org/journal/pctp09/mcwilliams091.pdf>. (In English)
21. Terrel, J. (2012). De la critique de la volonté de vérité au courage de la vérité. *Cahiers philosophiques*, 130, pp. 7–28. (In French)
22. Southworth, J. (2016). The Passional Nature and the Will to Believe. *Transaction of the Charles S. Pierce Society*, 52, (1), pp. 62-78. (In English)

Стаття рекомендована до публікації д. філос. н., проф. В. В. Хмілем (Україна)

Надійшла до редколегії: 09.05.2017

Прийнята до друку: 20.10.2017